

КІНЕМАТОГРАФ У РАКУРСІ СЬОГОДЕННЯ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

О. Д. Задорожна

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група К-21,
навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.філос.н., доцент М. С. Мельничук

*Національний університет водного господарства та природокористування
м. Рівне, Україна*

Наукова розвідка акцентує, що кінематограф викликає потужний соціальний вплив, тому й існує необхідність у його дослідженні. Автор розкриває суть кінематографа як культурологічної дефініції. У статті розглянуто сучасні напрями переорієнтації, переосмислення та розвитку кінематографа у фокусі сучасної України.

Ключові слова: кінематограф, кінознавство, український кінематограф, воєнна документалістика, кіноосвіта.

This scientific investigation emphasizes that cinematography has a powerful social influence, therefore there is a need for its research. The author reveals the essence of cinematography as a cultural definition. The article considers modern directions of reorientation, rethinking and development of cinematography in the focus of modern Ukraine.

Keywords: cinematography, film studies, Ukrainian cinematography, war documentary, film education.

Від початку історії українського кінематографа до сучасної воєнної документалістики, Україна заповнена яскравими кінострічками, які об'єднують у собі різні мистецькі напрями, як-от живопис, театр, хореографія та музика. Кожен етап розвитку нашого кіно пов'язаний з талановитими людьми, які створюють ці шедеври, фестивалями, які роблять їх відомими, і глядачами, які насолоджуються переглядом.

Дослідженням проблем займалися О. Прядко, Т. Кохан, О. Рутковський, А. Гижиця та інші. В останні буремні роки український кінематограф переживає стрімке зростання. Українські стрічки регулярно виходять у вітчизняний кінопрокат, їх демонструють на конкурсах престижних світових кінофестивалів, покоління перспективних митців дебютує із повнометражними фільмами, налагоджується співпраця українських кінокомпаній із державою і міжнародними партнерами.

Такий стан справ істотно відрізняється від ситуації початку ХХІ століття, коли щороку нові українські фільми можна було перерахувати на пальцях рук, і більшість із них лишалися цілком непоміченими аудиторією – і в Україні, і у світі, навіть дозволяє емоційно випереджати події та заявити про початок відродження українського кіно.

Актуальність дослідження полягає у тому, що кінематограф має величезний культурологічний вплив на людську свідомість та світосприйняття, що особливо загострилось в ракурсі буремного сьогодення України. Фільми, особливо національно-патріотичного наповнення, можуть створювати атмосферу, яка впливає на людські емоції, настрої та думки. Також кінематограф викликає потужний соціальний вплив, відображуючи різноманітні проблеми суспільства та шукаючи шляхи їх вирішення.

Кінематограф існує більше століття, в порівнянні з іншими видами мистецтва, такими як скульптура чи живопис, це може здатися недовготривалим. Однак більшість людей вірять,

що кіно стане стійкою формою мистецтва, оскільки фільми викликають різні почуття у глядачів. За винятком соціальних норм і культурних відмінностей, все ще існує багато спільного між театральними п'єсами давніх часів і сьгоднішніми фільмами.

Кінематограф має величезний вплив на людську свідомість та світосприйняття. Фільми можуть створювати атмосферу, яка може впливати на наші емоції, настрої та думки. Вони можуть розширювати наше уявлення про світ, показуючи нам нові культури, історії та ідеї. Крім того, кіно може викликати соціальний резонанс, створюючи відображення різних проблем суспільства та показуючи шляхи їх вирішення. Крім того, кіно може допомогти розвивати наші здібності до критичного мислення та аналізу.

Після отримання незалежності, кіноіндустрія в Україні опинилася на межі занепаду. У 1990-х роках виробництво та прокат фільмів в країні значно зменшилися, відповідно зменшилась і кількість глядачів, зацікавленість у відвідуванні кінозалів знизилася. Якщо у 1990-му році кінотеатри відвідувало близько 550 млн людей на рік, то у 1999-му ця цифра зменшилася до 5 млн глядачів на рік. Причинами цього стали відсутність державної підтримки кінематографа, що призвело до залучення приватного бізнесу для фінансування фільмів, економічна криза та стрімкий розвиток телебачення.

Більшість фільмів, які знімали в Україні, були російськомовними та відповідали смакам російського ринку, зокрема кримінальних, пригодницьких та еротичних фільмів. Приватні структури, що фінансували кінематограф, часто ставили комерційні цілі на перше місце. Це спричинило зміни в культурному ландшафті країни, а також втрати національної ідентичності в кінематографі.

За останні роки тенденція у сторону зацікавлення українською історією, культурою та мистецтвом, призвела до підвищення попиту на український контент. Відповідно попит створює пропозицію, а тому виготовлення українського кіно зросло як ніколи. Воно на регулярній основі виходить на великі екрани й потрапляє на світові кінофестивалі. Фільми, які зображують реалії українського життя та проблеми суспільства, можуть стати інструментом для просвіти та виховання нового покоління. Крім того, успіх українського кіно може стати важливим кроком у формуванні власної національної ідентичності та підтримці культурної спадщини [1].

Проте існує проблема всередині українського суспільства – про український кінематограф чули, знають, але не дивляться. Студенти факультету журналістики, реклами та видавничої справи Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова провели опитування, у якому взяли участь 100 респондентів різного віку та статі. За результатами, 75% опитаних стверджують, що переважно не дивляться українське кіно та ставляться до нього нейтрально, хоча їх подальші відповіді дають зрозуміти, що український кінематограф вони все ж таки дивляться, не ідентифікуючи його з Україною. На прохання згадати українські кінороботи 40% опитаних не змогли дати відповідь. Серед 60% опитаних, які все ж змогли згадати українське кіно, найчастіше згадували такі фільми як: «Сквот32» (2019, романтична драма), «Микита Кожум'яка» (2016, мультиплікація), «Віддана» (2020, історична драма), «Скажене весілля» (2018, комедія), «Я, ти, він, вона» (2018, комедія) [2].

Впровадження нових механізмів, що спрямовані на підтримку кінематографа: посилення захисту авторських та аудіовізуальних прав у ефірі, фінансування телевізійних серіалів. Ці ініціативи формують збалансовану систему кінопроцесу та всього, що з цим пов'язано: кіноосвіта, кіновиробництво й кінопрокат.

Як вже було зазначено раніше, кіноіндустрія України потребує характеру масовості, а тому проводиться велика кількість заходів, що просувають та підтримують українське кіно. Одним з прикладів таких заходів є фестиваль «Сучасне українське кіно», котре проходить на території Одеської обласної наукової бібліотеки імені Михайла Грушевського. Сучасне

українське кіно, яке було представлено на міжнародних кінофестивалях, переглянути безкоштовно міг кожен охочий.

Таким же прикладом може слугувати фестиваль «Відкрита ніч», який 24-й рік поспіль презентує нові українські імена у галузі кінематографа та телевізійного виробництва. Підтримка національного кіно, фільмів спільного та іноземного виробництва, які зберігають традиції українського кінематографа, є провідною метою фестивалю. Свій фільм може представити кожен охочий, головні вимоги – це українська мова та 20-хвилинний хронометраж стрічки.

Значуща переміна, яка відбулася в українському кіновиробництві останнім часом, пов'язана зі зміною вектора на взаємодію із європейськими партнерами для створення спільних кінопроектів.

У співпраці з Україною були створені два ігрові фільми Сергія Лозниці, прем'єри яких відбулися у конкурсах Каннського МКФ. І якщо участь української сторони в роботі над «Лагідною» (Франція, Німеччина, Нідерланди, Литва, Росія та Україна), яку представили у Міжнародному конкурсі Канн у 2017 році, була лише на етапі постпродакшну, то «Донбас» (Франція, Німеччина, Нідерланди, Україна, Румунія) знімався в Україні та був присвячений болісній реальності життя окупованих територій. Зазначимо, що переважна більшість фільмів, створених у коопродукції, є прикладом європейського мистецького кіно, яке дозволяє їх авторам без перешкод говорити на складні теми, виявляючи самотутність свого художнього мислення [3].

Сучасна Україна цікавить і зарубіжних режисерів:

- оповідь Євгена Афінеєвського про Революцію Гідності «Зима у війні: Боротьба України за свободу» (США, Великобританія, Україна) була номінована на «Оскар» у категорії «Найкращий документальний фільм»;

- у «Рідних» (Німеччина, Латвія, Україна, Естонія), режисер Віталій Манський, що емігрував із Росії, відвідав своїх родичів у Львові та Одесі та в окупованих Донецьку та Криму, презентувавши фільмом особистісний вимір російської агресії проти України;

- литовець Мантас Квадаравічус здійснив антропологічне дослідження Маріуполя і його мешканців. «Маріуполіс» (Литва, Німеччина, Франція, Україна) було представлено у «Панорамі» 66-го Берлінале. Також режисер сумісно з Україною, Литвою та Францією створив фільм «Стасіс».

В умовах війни з початку на території Донбасу, анексія Криму й сьогоденного повномасштабного російського вторгнення в Україні спостерігається «кінобум». «Кіборги» (2017), «Позивний Бандерас» (2018), «Добровольці Божої чоти» (2015), «На лінії вогню» (2017), «Війна химер» (2017), «Дебальцеве» (2016). Це якісні, драматичні, яскраві, а головне – українські кінокартини, які висвітлюють українцям та світу ті страшні події, що відбувалися й відбуваються під час війни в нашій країні, ту відданість наших бійців своїй землі та жертвовної любові до народу.

Взірцем спільної діяльності працівників кіносфери і держави в ім'я майбутніх перспектив галузі кіно став Закон «Про державну підтримку кінематографії в Україні», прийнятий у 2017 році. Зауважимо, що саме цей закон, збільшив можливості держави вкладати фінансування безпосередньо у виробництво фільмів (у порівнянні із тими, які були передбачені раніше законом «Про кінематографію»). Саме цей закон презентував нові шляхи підтримки кінематографічної діяльності, зробив можливим фінансування телевізійних серіалів і, що особливо важливо підкреслити, посилив захист авторського права в аудіовізуальній сфері.

Аналізуючи вищесказане, можемо спрогнозувати, що такі рухи неабияк будуть сприяти формуванню економічно здорової та збалансованої системи, в якій увагу буде приділено розвитку та підтримці усіх ланок кінопроцесу – кіновиробництву, кінематографічній освіті,

кінопрокату і формуванню відповідно позитивних умов для створення кіномистецтва, популяризації його на території України зарубіжними митцями кінематографа й кіногрупами в цілому.

Законом «Про державну підтримку кінематографії в Україні» передбачено cashrebates (повернення частини кваліфікованих витрат при виробництві фільму) на рівні 16,6%, підтримка кіностудій, кінотеатрів у малих містах, пересувних кінотеатрів і кінокомісій, фінансування кіноосвіти, зокрема створення студентських фільмів, і заходів із збереження і популяризації національної кінематографічної спадщини тощо [3].

Справжнє «відродження» нашого національного кінематографа – ще в майбутньому, але підґрунтя для нього формують вже сьогодні. І не лише завдячуючи творчому доробку вітчизняних українських кінематографістів, а й, безумовно, також їх активності у формуванні національної політики у векторі кінематографа та системи підтримки кіномистецтва, які відображають суть модернових європейських практик.

1. Жанрова структура сучасного кіно. Сучасні глядацькі вподобання. *Навчальна Інформація для українських студентів* : вебсайт. URL: <http://surl.li/fwojt> (дата звернення: 24.03.2023). 2. Гижиця А. Українське кіномистецтво крізь роки: історії минулого й майбутнього. Факультет журналістики, реклами та видавничої справи. *Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова* : вебсайт. URL: <http://surl.li/fwojk> (дата звернення: 25.03.2023). 3. Український кінематограф сьогодні: є підстави для оптимізму. *DELO.UA* : вебсайт. URL: <https://surl.li/fwoih> (дата звернення: 25.03.2023).